

להוריד או לא להוריד?

זכויות יוצרים באינטרנט

:: אביתר כפכפי

להיות משוכפל ומופץ לכל מקום אחר, ללא פיקוח. שירים מתוך אלבום חדש של הזמרת מדונה, לדוגמה, שיצא לאור בארה"ב, יכולים להגיע למחשב בביתי תוך ימים ספורים. כאשר יצא לאור (באנגלית) הספר השישי בסדרת הארי פוטר, היה עותק דיגיטלי שלו (קבוצה במחשב) זמין להורדה באינטרנט תוך 24 שעות.

המושג 'תוכן דיגיטלי' מתייחס כיום בעיקר לסרטים (סרטי קולנוע ותוכניות טלוויזיה) ולמוסיקה, אך גם לספרים, מאמרים וכל חומר כתוב, תוכנות ומשחקי מחשב, תמונות (בעיקר מצולמות) ועוד. הטכנולוגיה המאפשרת כל זאת תוארה במאמרי 'האינטרנט והמהפכה הדיגיטלית', בגליון חברה מספר 22.

תופעת ההעתקה וההורדה מהאינטרנט של תכנים דיגיטליים נפוצה כיום ברוב ארצות העולם, וגם בישראל. בכל מקום בו יש מחשבים אישיים כיום, הם מחוברים לרשת האינטרנט, והם נפוצים כיום בכל ארצות העולם המערבי, בכל המדינות המפותחות, וגם בחלקים הולכים וגדלים של המדינות המתפתחות. רשת האינטרנט הופכת את כל המחשבים האלה, באופן שווה פחות או יותר, לשותפים פוטנציאליים לתופעה.

חברות הקולנוע, הטלוויזיה והמוסיקה הן כיום המפסידות העיקריות מן המצב הזה. ילדים ובני נוער שיכולים להוריד את שיריה של מירי מסיקה מהאינטרנט, לא יגיעו לחנות לקנות את האלבום שלה. ישראלים שהוריד את סדרת הטלוויזיה 'אבודים' מהאינטרנט וצפה בכל פרק יומיים אחרי שהוקרן בארה"ב, אולי לא יצפה בה שוב (ובפרסומות שבמהלך שידורה) כשתוקרן בערוץ 10, חצי שנה אחר כך.

בחזית הטכנולוגית קשה לחסום את תופעת ההעתקות. אף כי מאמצים רבים נעשו ונעשים בתחום זה, נראה כי יעילותם דווקא הולכת ופוחתת. כיום, אפשרות ההעתקה הפשוטה, של כל תקליטור מוסיקה או סרט, והאפשרות הקלה לשתף אותו באמצעות המחשב האישי עם

בחופשת החנוכה הלכתי עם שתי בנותי להקרנת טרום בכורה של הסרט 'ארי פוטר וגביע האש'. בין הפרסומות הרבות שהוקרנו לפני הסרט הופיעה הפרסומת הידועה כנגד הורדת סרטים מהאינטרנט, המשווה הורדת סרטים לגניבה ("לא היית גונב מכונית, נכון?"). בתי פנתה אלי ושאלה "אבא, אז אנחנו גנבים?"

כאן המקום לציין, כי בביתנו אוסף גדול של סרטי DVD, חלקם הועתקו מחברים וחלקם הורדו ישירות מהאינטרנט. הילדות (בגיל בית ספר יסודי) כבר יודעות שאפשר לחפש סרטים מבוקשים ולהוריד אותם, ולאחרונה אפילו למדו לתפעל בעצמן את תוכנת eMule ולהשיג שירים של הזמרות האהובות עליהן (אף כי לא בהכרח על הוריהן).

'המהפכה הדיגיטלית' של שני העשורים האחרונים הביאה למצב, שבו מבחינה טכנולוגית כל תוכן דיגיטלי שיוצא לאור במקום כלשהו בעולם, יכול באופן כמעט מידי

ילדים ובני נוער שיכולים להוריד את שיריה של מירי מסיקה מהאינטרנט, לא יגיעו לחנות לקנות את האלבום שלה.

במצב הקיים, סופרים (בעיקר חדשים) צריכים להתחרות על שטח מדף בחנויות הספרים, ועל כתבות יחצ"נות במוספי העיתונים, במקום להפיץ את ספריהם ברשת האינטרנט בחינם.

קיי רולינג, כפי הנראה לא אקנה אותם בחנות הספרים. אם אני מוצא באינטרנט (או מעתיק מחבר שקנה בחנות) את האלבום האחרון של להקת 'טיפקס', הרי ברור שלא אקנה אותו בחנות. במעשה זה, אני בעצם גורם לכך שסופרים, מוסיקאים ואמנים לא יוכלו להתפרנס. בטווח הארוך לא יהיו ספרים, אלבומי מוסיקה וסרטים שאפשר להוריד מהאינטרנט (או אפילו לצרוך בדרכים המקובלות והחוקיות), פשוט כי ליוצריהם לא יהיה כדאי מבחינה כלכלית ליצור אותם.

הטענה המוסרית הזו אמנם חזקה מאוד, במבט ראשון. מעבר להיבטים החוקיים והטכנולוגיים, לדעתי היא כיום המחסום העיקרי בפני התפשטות התופעה של העתקת סרטים ומוסיקה באינטרנט. לפיכך ראוי שנבחן אותה לעומק. הטיעון המוסרי של "ערעור הבסיס הכלכלי של תעשיית הבידור העולמית" הוא טיעון מוסרי מנקודת המבט הקפיטליסטית של תעשיית הבידור עצמה. הוא מניח שיצירות (ספרים, סרטים, מוסיקה וכו') הן סחורה הנמכרת בכסף, ושהצופה (מאזין, קורא) הוא צרכן. מנקודת מבטה של החברה האנושית על כל פרטיה, עדיף שהיצירות יהיו חופשיות ובחינם, או לפחות במחיר נמוך. תעשיית הבידור היא מכוונת רווח כלכלי, ולפיכך היא מספקת לציבור הרחב הרבה יותר בידור "נמוך" (אופרות סבון בטלוויזיה, סרטי פעולה ורומנטיקה, מוסיקת פופ ואירוויזיונים) מאשר יצירות איכותיות. מנקודת המבט של החברה האנושית, עדיף שתהיה פחות יצירה מכוונת רווח, פחות סדרות טלוויזיה מכוונות רייטינג, ויותר יצירות הנשפטות על פי ערכן האמנותי האמיתי.

מחשבים אחרים ברחבי העולם, הופכת אותו בעצם לנחלת הציבור מרגע שיצא לחנויות. בנוסף, יש תופעה הולכת וגוברת (שעל שורשיה לא נעמוד במאמר זה) של "זליגת" סרטים לרשת האינטרנט בעת יציאתם לאקרני הקולנוע, הרבה לפני הוצאתם כתקליטורי DVD לחנויות.

במקביל לחזית הטכנולוגית, פנו החברות הנפגעות לחזית המשפטית והמוסרית. במישור החוקי-משפטי, העתקת והפצת סרטים ומוסיקה באינטרנט אינה נחשבת לגניבה. המושג המשפטי שעליו מתבסס המאבק הוא מושג 'זכויות היוצרים'. מושג זה נועד במקורו "להצמיד" לכל יצירה את זהותו של היוצר, ובכך לתת לו את הכבוד הראוי לו ולמנוע מיוצרים אחרים לטעון שהיצירה (או חלק ממנה) היא שלהם. על המושג המקורי (הראוי וההוגן לכל הדעות) "הולבש" מאוחר יותר המימד הכלכלי, שלפיו מי שרשאי "לצרוך" את היצירה הוא רק מי ששילם עבור זכות זו, ליוצר או לנציג מטעמו. 'זכות היוצרים' הפכה איפוא ל'זכות הצריכה'.

באופן פרדוקסלי, יש ניגוד אינטרסים בין היוצר, המעוניין שיצירתו תופץ ותגיע לקהל גדול ככל האפשר, לבין אותו יוצר (או הגורם המתווך שמייצג אותו), אשר מעוניין שיצירתו תניב רווח כספי. במצב הקיים, סופרים (בעיקר חדשים) צריכים להתחרות על שטח מדף בחנויות הספרים, ועל כתבות יחצ"נות במוספי העיתונים, במקום להפיץ את ספריהם ברשת האינטרנט בחינם. מוסיקאים ישראלים, לדוגמה, צריכים להתחרות על השמעת 'סינגלים' שלהם ברדיו, בגלגל"צ וברשת ג', במקום להגיע לקהל רב יותר ומגוון יותר דרך רשת האינטרנט.

המצב האבסורדי הזה אינו טוב ליוצרים ואינו טוב לקהל. הוא נוצר ומשומר רק בגלל שיקולי הרווח הכספי של החברות המתווכות (הוצאות הספרים, אולפני ההקלטה וכו'). הקיום המשפטי של חוק 'זכויות היוצרים' הוא כלי בידי בעלי ההון והעוצמה, להפקת רווחים כספיים מיצירות תרבות, אמנות ובידור.

כפי שציינתי קודם, ברוב ארצות העולם, העתקת ואפילו הפצת סרטים ומוסיקה, אם אינה למטרות רווח, אינה נחשבת כיום לעבירה, וחלק גדול ממאבקהן של חברות הבידור הוא לחקיקת חוקים שישנו את המצב הזה.

במישור המוסרי, הטענה העיקרית כנגד מפיצי סרטים ומוסיקה באינטרנט היא שהם שוברים את מטה לחמם של היוצרים והאמנים, ואולי אף יותר מזה, שהם מערערים את הבסיס הכלכלי של כל תעשיית הבידור העולמית. אם אני מוריד מהאינטרנט את ספרי 'הארי פוטר' של ג'יי

ברוב ארצות העולם, העתקת ואפילו הפצת סרטים ומוסיקה, אם אינה למטרות רווח, אינה נחשבת כיום לעבירה, וחלק גדול ממאבקהן של חברות הבידור הוא לחקיקת חוקים שישנו את המצב הזה.

מנקודת המבט של החברה האנושית, עדיף שתהיה פחות יצירה מכוונת רווח, פחות סדרות טלוויזיה מכוונות רייטינג, ויותר יציאת הנשפוטות על פי ערכן האמנותי האמיתי.